

azt, amit ő maga meglát, sosem szájbarágós pedantériával, hanem azzal a becses művészettel, amely szinte észrevétlenül kaptatja rá az olvasót annak kíváncsi megismerésére, amiről hall. Vagyis ez az alaposan képzett tudós kitűnő esszéista.

Ha ez a végszó bizonyos értelemben „datálni” látszik, vagyis abba az „eszéista nemzedékbe” utalja Keresztury Dezsőt, amelynek egyik kimagasló tagjáról egyik legmelegebben fogalmazott tanulmányát írta: a Szerb Antaléba (ami meg is felel a tényeknek) — ugyanakkor van valami, ami az ő munkásságát sajátosan, összetéveszthetetlenül megkülönbözteti generációs társaitól: mélységes elkötelezettsége a magyar hagyománynak. Elég csak az *Örökség* lapjait forgatnunk: nyomban megérezzük benne ezt a levegőt. Példának csak egyet említsünk, a regényíró Kemény Zsigmondról szóló tanulmányt; bizvásti odaállíthatjuk a Péterfyé mellé.

Kemény, Arany, Babits; a reformkor, a „nemzeti klasszicizmus” (amely — sokszorosan félreértett és félremagyarázott — terminus valódi jelentését olyan pontosan világítja meg); aztán a Nyugat: ezek nagyjában azok a pillérek, amelyek Keresztury Dezső magyar irodalmi „világképének” szép és széles íve nyugszik. S még egy nevet hozzá kell tennünk: a Horváth Jánosét, akiről egyébként az *Örökség* egyik kiválóan szép és tanítványi hűségében példás esszéje szól. „Mindig ott van rajtunk egy-egy vonás, mit az ő szellemujja vont” — mondja Horváth tanítványairól, tanításának örököseiről. Közvetlen tanítványai közül talán senkin sincs olyan tudatosan vállaltan, fölismerhetően és kitüntetően, mint éppen Keresztury Dezsőn. Tudósi s emberi érdeméül ennél méltánylóbbat aligha mondhat róla, akit életének szerencséje abban az ajándékban részesített, hogy szintén Horváth János tanítványának vallhatja magát.

A költő Kereszturyról szóljanak a versei, az itt olvashatók, az egyebütt megjelenők, és gyűjteményes kötete, az *Emberi nyelven*, melynek érett ízekben bővelkedő, néhol mediterrán zamatú, másutt reformkorian magyar emberségű, mindig „emberi nyelvű”, fojtott, de sosem „parádés” szenvedélyű, tiszta szavú férfilírójáról annak idején, megjelenésekor (1965) már megpróbáltunk beszámolni.

„Ötven után, mikor legjobbainkat — megölte már a rák, téboly, sivár — körülmeny, az érték-tudatlan, színvak — végzet, mi még cikázhatunk sirály — szárnyon...” — idéztük akkor egyik szép verse, az *Ötven után* néhány sorát. Most, hetvenedik éve küszöbén, továbbra is kívánjuk neki e sirályszárny cikázni bátor erejét, és azt, hogy minél többen érezzék meg s élvezzék lírája nemes zamatát, s minél többen fogadják szívükbe és elméjükbe legjobb hagyományainkat mánk és holnapunk élő táplálékává tenni törekvő tanítását.

Rónay György

KERESZTURY DEZSŐ VERSEI

Beszélgetés

A költő önmagához:

Ha kiszaradtál, telj meg,
ne sötéttel, mint a vermek,
ne unalommal, szesszel,
van életed, ne vedd el,
vár még törődés, munka,
cselekedj rá nem unva,
magadhoz-méltón a földön,
hazád hazád, nem börtön,
hát ne csak mint a gyermek:
felnötten örülj az örömnél,
fogadd el, ami hiány van,

ne higgy az örök halálban,
ne érij rá csak arra figyelni,
hogy a legnagyobb jó is semmi:
örök körök emelnek,
lépj rájuk, egyre feljebb!

A világ felel:

Ha befogadsz magadba
s kívánod hogy betöltselek,
egyazon törvény hatalma
parancsol velem, s veled.

Alkony

A hajrázó szelek egybekavarták a környék porát, füstjét, bűzét a messzeség tiszta lehelletével. Aztán esett. Most az egész világ kimosdva üdül a kinyíló csillagok halvány szürkületében; lassan lehül, bezárul. Sűrűsödve önti el a homály a fákat: merevednek, mint akik meg soha nem hajoltak.

Allok fölöttük. Halomra dőlnek a hanyatló nap fényoszlopai. Alig értem e színjátékot. Az évszak divatja szerint öltözködő kertés táj mélyén sasszemek, ölyvkarmok, sikamló hullók rémlenek; a láng lohad, nem csattog zászló; szű, tücsök szól az elülő munka utáni csendben némán forgó Mindenség atomján, Földünkön, melynek felét korom pihével havazza most be az éj.

Mint ki ingó toronyra hág, megsédülök. Lámpafények intenek: térj pihenni. Megyek. Nem az egykori ifjú test puha fáradsága zsongt el: a lassuló vér törékeny-érdes vágya kinyújtózkodni. Az elfáradt utazó fordul így vissza hívó partjaira: szívében nyugtalan emlék szorong s a számadatás sejtelme. Oh, milyen törpévé zsugorodtak a gyermekkor óriásai bennem! Elejti kezem a munka feszes gyeplőt, és — kimondom — félek, amely magamból is árad, az éj nyers ijedelmétől. Mintha a múlt akarna szárnyra kelni az úttalan jövőbe; s lehull, mint zörrenő levél; nyomán keserűség sugdos:

Ne üld meg a régi s majdani ünnepeket! csak arra jók, hogy felzaklassanak. Oldódj leszállva inkább valami jobbat ígérő kalandra az éj ölén. Ne félj: bár szétrághat lágy tnye, ha szerencse kísér, még újra magadra találhatsz. A fényben van az igazság, szín-adó forrása az éj. Az élet harsogása a nappalé, de a szörnyek, anyák és istenek laktá sötétből támad talán a termékenyítő megtisztulás kegyelme.

Jókívánság

Húsz éve azt írtam: két évtized elég volt, hogy megismerd szívemet; hogy azt is megértsd, ami a szavakban mélyen rejtőzik, mert kimondhatatlan; mert amit cselekszünk, jobban elárul, mint amit annyi csak fecseg magáru.

Két évtized magát kettőzte már, napunk is lassan hajlófélbe jár: mondjunk derűs búcsút az ifjúságnak; vágyak, gögök, dühök szelldre válnak. Ne kívánj többet nekem, sem magadnak, csak amennyit türelmes őszünk adhat.